

PRZEDMOWA	7
WSTĘP	11
I. Zadanie chrześcijańskiej teologii stworzenia	11
II. Dzisiejsze szczególne wyzwania teologii stworzenia	15
1. Ewolucyjny obraz świata	15
2. Deistyczny obraz Boga	24
III. Główne pojęcia i twierdzenia teologii stworzenia	26
1. Stworzenie jako „creatio” – tylko Bóg może stwarzać	27
2. Stworzenie jako „creatura” – świat jako owoc Boskiego aktu stwórczego	34
IV. „Pojęcia bez kontemplacji są puste” (Kant) – symbole stworzenia	38
1. Natura – bezpieczny ład kosmosu i naturalnych źródeł życia	39
2. Sztuka – świat jako arcydzieło sztuki i Stwórca jako Artysta	41
3. Stosunki społeczne – potęga władczej woli i posłuszeństwo rzeczy	43
4. Doświadczenie osobistych relacji – narodziny i dorastanie dziecka; sztuka wyzwalającej miłości	45
V. Struktura i metoda tego tomu	49

Część 1
TERAŹNIEJSZOŚĆ. WIARA W STWORZENIE W ŻYCIU
DZISIEJSZEGO CZŁOWIEKA

A. Liturgia Wigilii Paschalnej portalem objaśniającym wiarę w stworzenie	61
I. Centralna symbolika czasu. Liturgia w „przechodzeniu od nocy do dnia”	62
II. Rozwój w liturgicznym dramacie Wigilii Paschalnej	67
III. Wątki systematycznej refleksji nad stworzeniem	69
1. Wątek soteriologiczny	69
2. Wątek eschatologiczny	70
3. Wątek eklezjologiczny	77
4. Biblijne a metafizyczne rozumienia stworzenia	79
B. Credo – wiara w „Ojca wszechmogącego, Stworzyciela nieba i ziemi”	81
I. Krótkie porównanie obydwu (używanych w liturgii) tekstów Credo	82
1. Jeden Stwórca	83
2. Stwórca Trójjedyny	85
II. Przymioty Boga Stwórcy	86
1. Bóg Ojciec	86
2. Bóg Wszechmogący	89
C. Czwarta modlitwa eucharystyczna – owoc II Soboru Watykańskiego i jego teologii stworzenia	95
I. Główne wątki soborowej teologii stworzenia	96
1. Przesłanki dziejzbowcze i chrystologiczne	96
2. Antropocentryczna wizja świata	97
3. Eschatologia – dopełnienie świata kształtowanego przez człowieka	99

II. Modlitewny wyraz wiary w stworzenie	100
1. Historia i struktura <i>Czwartej modlitwy eucharystycznej</i>	100
2. Wielbienie jednej ekonomii Bożej	101
D. Wiara w stworzenie w kontekście życia w świecie	107
I. Szukanie błogosławieństwa Bożego	108
1. Zdumiewające zjawisko	108
2. Refleksja teologiczna	111
II. Nawrót zainteresowania aniołami	117
1. „Cudownie bezpieczni wśród dobrych mocy” (Bonhoeffer)	117
2. Próba nawiązania do tradycyjnej teologii aniołów	120

Część 2

BIBLIJNE ŹRÓDŁA WIARY W STWORZENIE

A. Stary Testament	129
I. Historyczna wiara w Jahwe a mitologia	129
1. Ogólny kontekst wiary Izraela	129
2. Wewnętrzna racjonalność mitycznych tradycji stworzenia	130
3. Znaczenie mitów o stworzeniu	132
4. Kanaan – najbliższe historyczno-religijne środowisko Izraela	136
5. „Usuwanie” mitycznych form myślenia w wierze i teologii Izraela	138
II. Królowanie Boga na całej ziemi (Psalmy)	141
III. Jahwe, Stwórca świata i Zbawca Izraela (Deutero-Izajasz) .	145
1. Kryzys	146
2. Bezsilność narodów i nieość ich bogów	147
IV. Bóg, który chaos przemienia w dom dla istot żyjących (Rdz 1,1–2,4a)	149
1. W miejsce chaosu pojawia się ład	151

2. Świat jako „mieszkanie” człowieka i zwierząt	157
3. Cel stworzenia świata – mieszkanie Boga pośród ludzi....	161
4. Stworzenie a potop (Rdz 6–9)	163
V. Stworzenie zranione przez grzech i śmierć (Rdz 2,4b–3,24)	164
1. Przesłanki, struktura i treść jahwistycznego opisu stworzenia	164
2. Ograniczenia człowieka jako stworzenia. Pojawienie się w świecie grzechu i śmierci	166
VI. Mądrość Stwórcy widoczna w stworzeniach (Księgi dydaktyczne)	184
B. Wiara w stworzenie w Nowym Testamencie	189
I. Stworzenie a królestwo Boże, bliskie w Jezusie	190
1. Bezgraniczna ufność w obecność troskliwego Ojca	190
2. Porządek stworzenia jako wzorzec postępowania w królestwie Bożym	191
II. Odnowa stworzenia przez Jezusa Chrystusa	192
1. Jezus – dopełnienie Adama	193
2. Ochrzczeni – nowe stworzenie i nowi ludzie	194
III. Jezus Chrystus, Pośrednik stworzenia	196
1. Źródła i sens idei pośrednictwa w stworzeniu	196
2. Zastosowanie do Jezusa Chrystusa	198
IV. Nadzieja dopełnienia stworzenia	205

Część 3

TOŻSAMOŚĆ W ZMIENNOŚCI. WIARA W STWORZENIE W OBLICZU WIELKICH WYZWAŃ HISTORYCZNYCH

A. Początki teologii chrześcijańskiej – Ireneusz z Lyonu	211
I. Historyczne wyzwanie – krytyka gnozy	213
II. Spuścizna grecka – świat jako kosmos	216
1. Stopniowa asymilacja	216
2. Przeobrażenia	220

III. Chrześcijańska integracja – stworzenie jako część Bożej oikonomia	224
1. Jedność Boga i Jego dzieł	224
2. Jezus Chrystus – jednoczące wszystko Słowo Boga	226
3. Jezus Chrystus – zbawcza rekapitulacja stworzeń i historii	229
B. Recepcja późnego neoplatonizmu – Augustyn	237
I. Styl augustyńskiej teologii stworzenia	238
1. Najważniejsze doświadczenia egzystencjalne jako źródło teologii	238
2. Poznanie stworzeń za pomocą wiary i rozumu	241
II. Wiara biblijna w kategoriach neoplatońskich	246
1. Pierwszy rozdział Księgi Rodzaju czytany oczami Plotyna	249
2. Czas widziany z perspektywy wieczności	253
3. Zło widziane z perspektywy dobra	261
III. Formuła specyficznie chrześcijańska – stworzenie dziełem Boga Trójjedynego	268
C. Wiara w stworzenie a metafizyka w złotym okresie scholastyki – Tomasz z Akwinu	275
I. Uwaga wstępna dotycząca metody scholastycznej	276
II. Program syntezy wiary i rozumu	279
1. Konieczność posługiwania się filozofią w teologii	280
2. Konieczność zachowania autonomii filozofii	281
3. Granice ludzkiego rozumu w poznawaniu Boga	282
4. Dowody na istnienie Boga a wiara w stworzenie	285
Ekskurs: Aktualne dyskusje nad kosmologicznym dowodem na istnienie Boga	289
III. Metafizyczne pojęcie Boga i stworzenia	291
1. Bóg jako Byt sam w sobie, dający udział w bycie	291
2. Nieprzemijające znaczenie metafizyki dla wiary w stworzenie	294

IV. „Ład wszechświata” – teologiczna „formuła świata”	
– Tomasz z Akwinu	299
1. Sens tej formy argumentacji	300
2. Przykłady	302
D. Romano Guardini wobec wyzwań myśli nowożytnej	309
I. Nowożytny profil katolicyzmu	311
1. Rozróżnianie duchów	311
2. Znaczenie epoki nowożytnej dla wiary	313
3. Ambiwalencja świadomości nowożytnej	317
II. Nowożytne motywy teologii stworzenia u Romana Guardiniego	319
1. Stworzonosc, podstawą godności bytów skończonych	319
2. Szczególne miejsce człowieka wśród stworzeń	323
3. Opatrzność	333

Część 4

OPRACOWANIE SYSTEMATYCZNE. REFLEKSJA NAD PODSTAWOWYMI PROBLEMAMI WIARY W STWORZENIE

A. „Krytyczny punkt” chrześcijańskiej wiary w stworzenie	
– Bóg nad światem, a jednocześnie w świecie	341
I. Bóg całkowicie inny, ponieważ nie inny	342
II. Chrześcijański pan-enteizm	344
III. Bóg Trójjedyny jako Stwórca świata	346
1. „Bóg jest miłością” (1 J 4,8) – interpretacja trynitarna	346
2. Stworzenia na obszarze trójjedynnej Miłości	350
B. Działanie Boga w świecie	355
I. Wprowadzenie w problematykę	355
II. Trzy modele interpretacyjne	357
1. Działanie Boga przez Jego bezpośrednie interwencje w świecie	358

2. Działanie Boga przez ustanowiony w świecie ład	361
3. Działanie Boga przez Jego aktywną obecność	366
III. Test modlitwy błagalnej	374
1. Znaczenie naszej modlitwy dla działania Boga w świecie	375
2. Nadzieja modlitwy błagalnej	377
3. Modlitwa wstawiennicza	379
C. Dobry Stwórca a cierpienia stworzeń – problem teodycyjny	381
I. Wprowadzenie w problematykę	383
1. Sprzeczność między wiarą a doświadczeniem?	383
2. Płaszczyzna teoretyczna a płaszczyzna egzystencjalno- -praktyczna	385
II. Zaostrzenie się problemu teodycyjnego w epoce nowożytnej	389
1. Niemożność dowodzenia Boga rozumem	390
2. Utopijna mentalność epoki nowożytnej	391
III. Przybliżanie się do odpowiedzi	393
1. Przyczynek do teologii stworzenia	393
2. Wkład eschatologii	399
3. Wkład chrystologii	401
D. Dobre stworzenie a moc grzechu – doktryna grzechu pierworodnego (Michael Sievernich)	405
I. Wprowadzenie w problematykę	405
II. Grzech pierworodny, „niespokojny zwierz” historii	407
1. Augustyn	408
2. Tomasz z Akwinu	411
III. Dialektyczna sytuacja wolności – grzech pierworodny a łaska pierwotna	414
1. Wolność stworzeń	414
2. Sytuacja określona winą	416
3. Dialektyczna sytuacja wolności	418

IV. Potencjał hermeneutyczny	419
1. „Grzech pierworodny” a shoah	419
2. Drogi interpretacji teologicznych	422
3. Stałe hermeneutyczne znaczenie wypowiedzi o grzechu pierworodnym	424
Ekskurs: Teologiczny sens wypowiedzi o „diable”	429

Część 5

KRYTERIUM DIALOGU. PYTANIA NIECHRZEŚCIJAN POD ADRESEM WIARY W STWORZENIE

A. Wiara w stworzenie a nauki przyrodnicze (Hans-Dieter Mutschler)	439
I. Czy nowożytne nauki przyrodnicze implikują ateizm?	439
II. Czy teologia i nauki przyrodnicze wzajemnie się wykluczają?	448
III. Możliwości przerzucenia pomostu	451
1. Problematyka teologii naturalnej	452
2. Możliwość metafizyki ogólnej	454
3. Postulat teologii przyrody	455
IV. Teologia natury	456
1. Fizyka	456
2. Biologia	460
B. Wiara w stworzenie a naturalistyczna duchowość stworzenia	471
I. Prominentny świadek – Matthew Fox	471
II. Nowe sformułowanie starego opisu stworzenia świata	474
III. Dyskusja	476
Ekskurs: Duchowość stworzenia w ujęciu Pierre’a Teilharda de Chardin	480
C. Wiara w stworzenie a etyka ekologiczna	485
I. Konieczne wyjaśnienia terminologiczne	487

1. Ekologia	487
2. Ochrona stworzenia	489
II. Wkład wiary w stworzenie do etyki ekologicznej – trzy główne stanowiska	490
1. Odpowiedzialność motywowana wdzięcznością	492
2. Odpowiedzialność świadoma niepowtarzalnej godności człowieka	495
3. Odpowiedzialność w eschatologicznym zaufaniu	500
D. Chrześcijańska a muzułmańska wiara w stworzenie	505
I. Znaczenie Koranu w islamie	505
II. Wspólne dla chrześcijan i muzułmanów treści wiary w stworzenie	508
1. Bóg – jeden i wszechmocny Stwórca świata	508
2. Stworzenie – dzieło Bożej dobroci	510
3. Człowiek – namiestnik Boga w świecie	512
III. Istotne różnice w wierze w stworzenie	514
1. Transcendencja Boga i negacja wspólnoty Boga z człowiekiem	514
2. Bóg jest jedyną przyczyną sprawczą. Nie ma stworzonych przyczyn drugich	517
3. Absolutne Boskie przeznaczenie – także jednak obszar ludzkiej odpowiedzialności	518
4. Bóg miłosierny – ponad cierpieniami ludzi	520
Epilog. Krótka pareneza Ireneusza o stworzeniu	523
Wykaz skrótów	525
Cytaty z Pisma Świętego	529
Bibliografia	539